

РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР В УКРАЇНІ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ)

У роботі досліджується становлення, розвиток та особливості системи підготовки медичних сестер України.

The research is devoted to background of the staff nurse training system generation and development.

Ключові слова: система підготовки, розвиток, медична сестра.
Key words: training system, development, nurse.

"Наука без совісті спустошує душу"
 Франсуа Рабле (1494—1553).

ВСТУП

Посилення уваги до проблем державного управління підготовкою фахівців для охорони здоров'я України зумовлене складністю вирішення питань якості вищої медичної освіти й необхідністю приведення національного законодавства у цій сфері у відповідність з європейськими нормами і стандартами [2].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як стверджують дослідники проблеми державного управління системою підготовки фахівців для охорони здоров'я України С.А. Антонюк [1; 2], М.М.Білинська [3], Н.Є. Дуб [4] та Т.І.Чернишенко [5; 6], незважаючи на певну професійну роль кожної групи фахівців зазначеної галузі, вирішальне значення в підтримці реалізації реформ в охороні здоров'я мають три групи спеціалістів, а саме: керівники органів управління та лікувально-профілактичних закладів, лікарі загальної/сімейної медичної практики та, особливо, молодші медичні спеціалісти зі спеціальностей "сестринська справа".

Метою даної статті є аналіз літературних джерел українських авторів, де досліджуються питання стану та перспектив розвитку системи підготовки медичних сестер для охорони здоров'я України.

Автор поділяє думку Н.Є. Дуб про те, що раціональне використання сестринських кадрів сприяє покращенню якості, доступності й економічності надання населенню медичної допомоги та підвищує ефективність використання ресурсів здоров'я охоронної галузі [4].

Аналіз опрацьованих у процесі виконання даного дослідження літературних джерел дає підстави стверджувати, що дослідженню проблеми історії становлення та розвитку системи підготовки в Україні середнього медичного персоналу присвячена велика кількість наукових робіт. Грунтуючись на дослідженні С.А. Антонюка, серед інших виділимо наступні [2]: Антонюк С.А. "Державне регулювання розвитку приватного сектора в охороні здоров'я України на регіональному рівні" (2006)¹, Верхратський С.А. "Матеріали до історії медицини на Україні (до часів введення земства)" (1944); Гарагашьян А.А. "Развитие здравоохранения на Измаильщине" (1955); Геньк С.Н. "Развитие здравоохранения в Галиции и Советском Прикарпатье (1875—1962 гг.)" (1964); Гольдбергер Б.Г. "Одно из старейших медицинских училищ страны (Вольнская фельдшерская школа, 1875 г.)" (1968); Дайхес М.Т. "Про підготовку і підвищення кваліфікації середніх медичних кадрів системи Ох-

матдиту" (1940); Дуб Н.Є "Механізми державного управління реформуванням медсестринства в системі охорони здоров'я України" (2011); Духин А.Х. "Развитие медицинских (фельдшерских) школ на Украине" (1959); "Вопросы среднего медицинского образования на врачебных Пироговских съездах" (1960); Захарчук С.С. "К истории развития первой государственной акушерской школы во Львове" (1961); Карпенко М.І. "Середня медична освіта" (1958); Козинская Л.М. "Опыт проведения практических занятий по внутренним болезням в условиях медицинского объединения (Харьковская фельдшерско-акушерская школа)" (1952); Лавриненко І.Ф. "Чергові завдання підготовки середніх медичних кадрів УРСР" (1946); Онищенко О.М., Діденко О.О., Шкляр С.П. "Середня медична освіта в Україні" (2001); Парашак І.В. "Здравоохранение в Ивано-Франковской области в прошлом и его развитие за годы Советской власти" (1967); Проппер Н.И. "Подготовка среднего медицинского персонала в УССР" (1928); Ревенок Н.Д. "Из истории подготовки фельдшеров на Херсонщине" (1974);); Рябышенко О.Г "Основные этапы развития здравоохранения в Тернопольской области" (1955); Рябышенко О.Г. "К истории среднего медицинского образования в Черновицкой области" (1965); Славин В.Н. "К истории возникновения Каменец-Подольского медицинского училища" (1974); Тушин О.В. "Из истории подготовки медицинских сестер в Западных областях Украины" (1958); Фелистович М.Б. "Первые медицинские сестры на Волыни: из истории первых организаций мед. сестер на территории Западной Украины" (1958); Чернишенко Т.І. "Державне управління освітою фахівців охорони здоров'я в умовах перебудови галузі" (2003); Шапиро І.Я. "Первая медицинская школа та территории западно-украинских земель" (1956); Шкляр Б.М. "Проблема середньо-медичних кадрів на Україні" (1930); Шумада І.Д. "Состояние и перспективы подготовки медицинских сестер в Украинской ССР" (1961); Шумкий К.Д. "Киевская фельдшерско-акушерская школа: к 120-летию со дня образования" (1962); Яворская А.А. "Развитие среднего медицинского образования на Украине за годы советской власти" (1972); Якушевский С.И. "Развитие среднего медицинского образования в западных областях Украины до и после воссоединения с УССР" (1972).

Наведений вище перелік основних публікацій українських авторів, де аналізуються питання історії, стану та перспектив розвитку в Україні середньої медичної освіти, дає право стверджувати, що, по-перше, в галузі науки "державне управління" за останні роки підготовлено тільки три дисертаційні дослідження (С.А. Антонюк,

¹ У такий спосіб ми виділили дисертаційні дослідження — авт.

Н.Є. Дуб і Т.І. Чернишенко), в яких розглядаються питання підготовки медичних сестер; по-друге, елементи національної системи управління підготовкою молодших медичних спеціалістів формувалися під впливом історичних, регіональних, фахових та інших особливостей, притаманних українській державності, і продовжують динамічно розвиватися під впливом структурних і функціональних реформ в галузі охорони здоров'я України [5].

Що стосується особливостей підготовки медичних сестер, то автор даної публікації вважає за доцільне зупинитись на наступному.

Власний практичний досвід свідчить про те, що у зв'язку зі своєю специфічністю професійна діяльність медичних сестер відбувається, як правило, в умовах високої психоемоційної напруги, пов'язаної зі стражданнями, горем, смертю, з якими вони постійно зустрічаються на роботі, що і зумовлює високі вимоги суспільства до представників даної професії. Ці вимоги загалом справедливі, але в різних життєвих ситуаціях вони викликають підвищену увагу до дій медичної сестри, до промахів — дійсних чи уявних — у її роботі. Саме у таких випадках правова грамотність медичного працівника не тільки дасть можливість вийти з неприємної ситуації, але й нерідко сприятиме її уникненню.

Чинна на сьогодні в Україні програма підготовки молодших спеціалістів в галузі медицини передбачає вивчення курсу "Основи права та законодавство про охорону здоров'я" (60 годин). Але детальний аналіз тематичного плану даного курсу свідчить про його недосконалість.

По-перше, рекомендованим тематичним планом лекцій та практичних занять курсу "Основи права та законодавство про охорону здоров'я" не передбачено вивчення такої важливої, з нашої точки зору, теми як "Лікарська таємниця". А в рекомендованому переліку питань для диференційованого заліку з вказаної навчальної дисципліни навіть немає питання: що таке лікарська таємниця? Хоча є питання щодо умов порядку укладання шлюбу, розуміння шлюбного контракту та правового статусу дітей, народжених шляхом штучного запліднення...

По-друге, сам термін "лікарська таємниця" не зовсім точно характеризує обов'язок збереження в таємниці інформації про хворого. Вже цитований вище проф. С.Г. Стеценко вважає, а ми повністю поділяємо його думку, що більш точним може вважатися поняття "медична таємниця". Адже мова йде про всю галузь медицини, про необхідність не тільки лікарям зберігати в таємниці отриману інформацію. Розвиток науково-технічного прогресу, всезагальна інтеграція знань призводить до того (а медицина не є винятком), що відомості, які складають об'єкт лікарської таємниці, досить часто стають доступними не тільки лікарям, але й іншим працівникам лікувально-профілактичного закладу: медичним сестрам, фельдшерам, акушеркам тощо.

І, нарешті, по-третє, саме молодші спеціалісти в галузі охорони здоров'я, передусім медичні сестри, найчастіше і розголошують відомості про стан здоров'я хворого, які повинні зберігатися в таємниці.

Виходячи з викладеного вище, робимо висновки про те, що доцільно:

а) переглянути чинну на сьогоднішній день програму з вивчення основ права студентами вищих медичних навчальних закладів з підготовки молодших спеціалістів в галузі охорони здоров'я, включивши до неї розділ "Лікарська (медична) таємниця";

б) залучати до розробки програм і тематичних планів з основ медичного права лікарів і кваліфікованих представників із числа молодших спеціалістів в галузі охорони здоров'я.

Ми, звичайно, поділяємо думку Т.Чернишенко [6] про те, що подальше удосконалення системи державного управління підготовкою фахівців середньої ланки для охорони здоров'я України дозволить забезпечити

фельдшерсько-акушерські пункти, сільські лікарські амбулаторії, центральні районні лікарні кваліфікованими фельдшерами, медичними сестрами, акушерками та іншими молодшими медичними спеціалістами, а також значно сприятиме збереженню здоров'я населення та поліпшенню медичної допомоги населенню України.

ВИСНОВКИ

1. За результатами комплексного аналізу літературних джерел за темою дослідження обґрунтовано, що незважаючи на певну професійну роль кожної групи фахівців медичної галузі, вирішальне значення в підтримці реалізації реформ в охороні здоров'я мають три групи спеціалістів, а саме: керівники органів управління та лікувально-профілактичних закладів, лікарі загальної/сімейної медичної практики та, особливо, молодші медичні спеціалісти зі спеціальностей "сестринська справа".

2. Виявлено, що в галузі науки "державне управління" за останні роки підготовлено тільки три дисертаційні дослідження (С.А. Антонюк, Н.Є. Дуб і Т.І. Чернишенко), в яких розглядаються питання підготовки медичних сестер. Елементи національної системи управління підготовкою молодших медичних спеціалістів формувалися під впливом історичних, регіональних, фахових та інших особливостей, притаманних українській державності, і продовжують динамічно розвиватися під впливом структурних і функціональних реформ в галузі охорони здоров'я України.

3. Доведена недосконалість тематичного плану лекцій та практичних занять курсу "Основи права та законодавство про охорону здоров'я", яким, по-перше, не передбачено вивчення такої важливої теми, як "Лікарська таємниця"; по-друге, сам термін "лікарська таємниця" не зовсім точно характеризує обов'язок збереження в таємниці інформації про хворого — цьому більше відповідає поняття "медична таємниця"; по-третє, саме молодші спеціалісти в галузі охорони здоров'я, передусім медичні сестри, найчастіше і розголошують відомості про стан здоров'я хворого, які повинні зберігатися в таємниці.

4. Рекомендовано: а) переглянути чинну на сьогоднішній день програму з вивчення основ права студентами вищих медичних навчальних закладів з підготовки молодших спеціалістів в галузі охорони здоров'я, включивши до неї розділ "Лікарська (медична) таємниця"; б) залучати до розробки програмі тематичних планів з основ медичного права лікарів і кваліфікованих представників із числа молодших спеціалістів в галузі охорони здоров'я.

Література:

1. Антонюк С.А. Державне регулювання розвитку приватного сектора в охороні здоров'я України на регіональному рівні: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. — Львів, 2011. — 20 с.

2. Антонюк С.А. Державне управління підготовкою молодших спеціалістів для охорони здоров'я України (огляд літературних джерел) // Вісн. НАДУ. — 2005. — № 3 — С. 179—183.

3. Білінська М.М. Державне управління галузевою стандартизацією в умовах реформування вищої медичної освіти: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. — К., 2005. — 36 с.

4. Дуб Н.Є. Механізми державного управління реформуванням медсестринства в системі охорони здоров'я України: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. — Львів, 2011. — 20 с.

5. Чернишенко Т.І. Державне управління освітою фахівців охорони здоров'я в умовах перебудови галузі в Україні: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.2. — К., 2003. — 20 с.

6. Чернишенко Т. Проблемні питання підготовки фахівців охорони здоров'я // Освіта. Технікуми, коледжі. — 2002. — № 2 (3). — С. 17—19.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2011 р.